

Zmiany generacyjne obrazu siebie wśród polskich adolescentów (kohorty 1987 versus 2001)

Generation changes of Polish adolescents self-image (cohorts 1987 versus 2001)

Renata Modrzejewska¹, Wanda Badura-Madej²

¹ Klinika Psychiatrii Dzieci i Młodzieży UJ CM

Kierownik: prof. dr hab. n. med. J. Bomba

² Zakład Psychologii Zdrowia UJ CM

Kierownik: dr hab. n. hum. M. Motyka

Summary

Aim. To compare the self-image of adolescents over fifteen years in Poland (1987 versus 2001).

Methods. Participants were 1752 school students aged 16 to 17 years randomly selected from high school in Kraków (university town). Self-image was measured by the Offer Self-Image Questionnaire. MANOVA, ANOVAs and CFA were applied as statistical methods.

Results. Between 1987 and 2001 self-image changes toward a more positive self perceptions in 2001. Boys described themselves better on most scales. Girls score better on vocational and educational goals and superior adjustment.

Conclusions. Self-image changes over time. It is influenced by macrosocial conditions. The research confirms the 5-factor model of self-image structure of the questionnaire and its inter-generational and inter-cultural stability.

Słowa kluczowe: obraz siebie, analiza czynnikowa, badania epidemiologiczne

Key words: self-image, factor analysis, epidemiological study

Wśród profesjonalistów zajmujących się zdrowiem psychicznym istnieje zgodność co do tezy, że adolescencja jest procesem silnie zabarwionym czynnikami społecznymi i kulturowymi, i w związku z tym psychologiczne charakterystyki młodzieży nie mają wartości uniwersalnej. Ciągłe aktualne jest więc pytanie o międzygeneracyjną stałość i zmienność obrazu siebie wśród młodzieży. Bezpośredniej odpowiedzi na to pytanie dostarczają wyniki badań populacyjnych młodzieży umożliwiające poprzeczne porównanie self-image w różnych latach. Pośrednio informacje o możliwych determinantach zmian generacyjnych uzyskiwane są również w porównaniach obrazu siebie młodzieży w różnych krajach [1, 2, 3].

Znaczącymi badaniami populacyjnymi młodzieży uwzględniającymi aspekty psychologiczne są badania Daniela Offera i wsp. dotyczące obrazu siebie [1, 4, 5]. W li-

teraturze spotyka się więcej badań dotyczących porównania obrazu siebie w różnych krajach niż badań młodzieży w tym samym kraju w różnych odstępach czasowych pozwalających na ustalenie zmian obrazu siebie w różnych generacjach.

Z badań transkulturowych wynika, że generalnie młodzież ma tendencję do tworzenia pozytywnego obrazu siebie, a różnice w poszczególnych aspektach „ja” („self”) są związane z czynnikami demograficzno-ekonomicznymi. Przykładem badań nad zmianami obrazu siebie w czasie są wspomniane wyżej badania Offera i wsp. Zostały nimi objęte duże grupy młodzieży w Stanach Zjednoczonych w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Wnioski z tych badań są następujące:

- obraz siebie młodzieży nie jest statyczny, wykazuje zmienność w czasie
- najbardziej pozytywny obraz siebie miały nastolatki (zarówno dziewczęta, jak i chłopcy) z lat 60., najgorszy – z lat 70., nastolatki z lat 80. plasowały się między tymi dwiema grupami
- adoleścenci, obu płci, z lat 60. mieli w porównaniu z młodzieżą z lat 70. i 80. lepszy obraz siebie w zakresie kontroli własnych emocji, przestrzegania standardów moralnych i radzenia sobie z trudnymi problemami
- przez lata utrzymywały się na podobnym poziomie oceny relacji z rówieśnikami, relacji z rodzicami oraz samopoczucia.

Dario Bacchini i Fabrizia Magliulo [6] przeanalizowali zmiany w obrazie siebie u adolescentów w odstępie siedmiu lat. Stwierdzili pogorszenie się obrazu siebie w skali morale (Morale), poprawę w skalach relacji rodzinnych (Family Relationships), zdrowia emocjonalnego (Emotional Health) i przystosowania wyższego (Superior Adjustment).

Zmiany międzygeneracyjne obrazu siebie u adolescentów mogą zachodzić zarówno w ramach poszczególnych wymiarów (różnice w poziomach i wariancjach), jak i w relacjach pomiędzy nimi (korelacje, struktury czynnikowe). Analizy korelacji pomiędzy różnymi wymiarami obrazu siebie i badania nad strukturą czynnikową obrazu siebie są przeprowadzane w związku z doskonaleniem narzędzi pomiaru i pozwalają na wnioskowanie o podobieństwie struktur czynnikowych obrazu siebie w różnych populacjach młodzieży (problem generalizacji). W przypadku metod badania self-image u adolescentów brak jest doniesień na temat podobieństwa struktur czynnikowych w różnych kohortach urodzeniowych.

Hipotezy dotyczące struktury obrazu siebie były sprawdzane w konfirmacyjnych analizach czynnikowych skal kwestionariusza OSIQ. Lindfors i wsp. [7] porównali dopasowanie danych empirycznych do 3 modeli struktury obrazu siebie. Pierwszym sprawdzanym modelem był model jednoczynnikowy, zakładający istnienie czynnika ogólnego (czynnik self-image) [8, 9, 10]. Model 2 [11] wyróżniał 4 czynniki (1 – anxious self, skale: Emotional Tone, Social Relationships, Emotional Health; 2 – sexual attitudes, skala Sexual Attitudes; 3 – family relationships, skala: Family Relationships; 4 – coping self, skale: Emotional Tone, Body Image, Mastery, Vocational and Educational Goals, Superior Adjustment). Model 3 [12] zawierał rozwiązanie 5-czynnikowe: (1 – personality anxious self, skale: Impulse Control, Emotional

Tone, Body Image, Mastery, Emotional Health; 2 – social relationships, skala: Social Relationships; 3 – sexual attitudes, skala: Sexual Attitudes; 4 – family relationship, skala: Family Relationships; 5 – social conscience, skala: Vocational and Educational Goals, Superior Adjustment). Skala M (Mastery) była związana wyłącznie z pierwszym czynnikiem. Lindfors i wsp. [7] zaproponowali model 4, modyfikując model 3, wiążąc skalę Mastery zarówno z czynnikiem pierwszym jak i z czynnikiem piątym inaczej niż w modelu 3, w którym skala M (Mastery) była związana wyłącznie z pierwszym czynnikiem. Ten model był sprawdzany w badaniach obrazu siebie młodzieży fińskiej. Okazało się, że model 4 jest lepiej dopasowany do danych empirycznych niż poprzednie trzy modele.

Cel

Wychodząc z założenia, że adolescencja jest procesem silnie zabarwionym czynnikami społecznymi i kulturowymi, a psychologiczne charakterystyki młodzieży nie mają wartości uniwersalnej, podjęto badania, których celem było porównanie obrazu siebie adolescentów, w ciągu piętnastu lat, w Polsce. Warto zaznaczyć, że w wybranym okresie – między rokiem 1987 a 2001 – w Polsce dokonały się istotne zmiany polityczne, społeczne i ekonomiczne związane z transformacją ustrojową. Analiza dotyczyła zarówno struktur czynnikowych, jak i wartości średnich arytmetycznych w poszczególnych skalach reprezentujących wymiary self-image.

Material

W badaniach przeprowadzonych w latach 1987 i 2001 uczestniczyło 1752 uczniów w wieku 16–17 lat, których wyniki uwzględniono w aktualnych obliczeniach (pominięte zostały osoby, które opuściły więcej odpowiedzi w kwestionariuszu OSIQ niż pozwala na to procedura obliczeniowa). Próba z 1987 roku liczyła 312 chłopców i 318 dziewcząt, a z 2001 roku 475 chłopców i 647 dziewcząt. W obu próbach zachowano populacyjne proporcje młodzieży z wszystkich typów szkół (losowanie warstwowe).

Metoda

Obraz siebie oceniany był na podstawie Kwestionariusza Offera Obrazu Siebie (OSIQ – The Offer Self-Image Questionnaire) w wersji międzynarodowej [8, 13]. Jest to kwestionariusz osobowościowy typu self-report dla młodzieży, który bada 10 wymiarów obrazu siebie: kontrolę impulsów (impulse control – S1), ton emocjonalny (emotional tone – S2), obraz ciała (body image – S3), stosunki społeczne (social relationships – S4), postawy seksualne (sexual attitude – S5), relacje rodzinne (family relationships – S6), kontrolę świata zewnętrznego (mastery – S7), wykształcenie i zawód (vocational and educational goals – S8), zdrowie emocjonalne (emotional health – S9), przystosowanie wyższe (superior adjustment – S10). Wszystkie pozycje OSIQ (130, pełna wersja – 12 skal) zostały przetłumaczone na język polski [14]; tylko 99 z nich (10 skal) zostało włączonych do wersji międzynarodowej. Każda pozycja ma

szęść alternatywnych odpowiedzi (od 1 – „Opisuje mnie bardzo dobrze”, do 6 – „Nie opisuje mnie wcale”). Niska liczba punktów w skali odzwierciedla pozytywny obraz siebie, a wysoka liczba punktów – obraz negatywny. W naszym badaniu punkty były odwrócone: im wyższy wynik, tym lepszy obraz siebie.

Analiza statystyczna

W analizie struktur czynnikowych za punkt wyjścia przyjęto opisane w literaturze 4 modele struktury obrazu siebie uzyskane w badaniach obrazu siebie za pomocą OSIQ.

Podstawowe analizy statystyczne zostały wykonane w pakiecie SPSS 14.0, natomiast analiza confirmacyjna została przeprowadzona na podstawie modelu SEPATH w pakiecie STATISTICA 7.1. W przypadku gdy w ankiecie uzupełniono powyżej 80% pozycji skali, braki danych zostały zastąpione wartością średnią dla danej pozycji. W celu porównania poziomu wyników surowych w skalach OSIQ chłopców i dziewcząt w latach 1987 i 2001 przeprowadzono dwuczynnikowe MANOVA i ANOVA. W confirmacyjnej analizie czynnikowej (CFA) analizowano macierz wariancji – kowariancji za pomocą metody największej wiarygodności. Oszacowanie dobroci dopasowania zostało oparte na następujących kryteriach: wskaźniku porównawczym dopasowania (CFI), standaryzowanym pierwiastku ze średniego kwadratu reszt (SRMR), pierwiastku średniokwadratowego błędu aproksymacji (RMSEA), kryterium informacyjnym Akaike (AIC) oraz ilorazie wskaźnika χ^2/df . W modelu CFA dopuszczano korelację pomiędzy badanymi czynnikami, natomiast nie dopuszczano w nim sytuacji skorelowania błędów.

Wyniki

Struktura obrazu siebie adolescentów w latach 1987 i 2001

W celu odpowiedzi na pytanie, czy nastąpiły zmiany w strukturze obrazu siebie, zastosowano porównanie macierzy współczynników korelacji i confirmacyjną analizę czynnikową. W analizie SEPATH wykorzystano funkcję uogólnionych najmniejszych kwadratów (GLS) do porównania korelacji pomiędzy podskalami skali Offera w latach 1987 i 2001. Stwierdzono istotne statystycznie różnice między macierzami korelacji z obu prób (GLS $\chi^2 = 156,06$, $df = 45$, $p < 0,001$) (tabela 2 – *na następnych stronach*).

Stwierdzono różnicę między próbami z lat 1987 i 2001 w dokładności dopasowania danych do modelu 4 (ML $\chi^2 = 408,82$, $df = 54$, $p < 0,001$). Wszystkie wskaźniki pokazują lepsze dopasowanie modelu 4 do danych w próbie z 2001 roku niż w próbie z 1987 roku [7].

Współczynniki korelacji między skalami związanymi z poszczególnymi czynnikami w modelu 4 są wyższe w próbie z 2001 roku niż w próbie z 1987 roku, co wskazuje na większą spójność (koherencję) w obrazie siebie w późniejszej generacji.

Tabela 1. **Korelacje pomiędzy poszczególnymi wymiarami skali OSIQ w 1987 (N = 630) oraz 2001 (N = 1122)**

Skala OSIQ	Kohorta	IC	ET	BI	SR	SX	FR	M	VE	EH
ET	1987	0,527**								
	2001	0,652**								
BI	1987	0,436**	0,564**							
	2001	0,580**	0,729**							
SR	1987	0,336**	0,650**	0,454**						
	2001	0,441**	0,626**	0,545**						
S	1987	0,196**	0,323**	0,327**	0,404**					
	2001	0,175**	0,279**	0,270**	0,419**					
FR	1987	0,281**	0,319**	0,242**	0,189**	-0,080*				
	2001	0,467**	0,509**	0,477**	0,308**	0,035				
M	1987	0,348**	0,348**	0,303**	0,360**	0,277**	0,178**			
	2001	0,554**	0,613**	0,574**	0,518**	0,276**	0,479**			
VE	1987	0,229**	0,064	0,062	0,098*	-0,164**	0,418**	0,231**		
	2001	0,377**	0,336**	0,304**	0,344**	0,084**	0,464**	0,465**		
EH	1987	0,542**	0,697**	0,564**	0,588**	0,347**	0,268**	0,401**	0,053	
	2001	0,663**	0,714**	0,674**	0,575**	0,265**	0,474**	0,585**	0,322**	
SA	1987	0,245**	0,315**	0,205**	0,420**	0,103*	0,265**	0,439**	0,403**	0,319**
	2001	0,392**	0,454**	0,385**	0,537**	0,321**	0,353**	0,555**	0,501**	0,473**

OSIQ = Offer Self-Image Questionnaire; IC = impulse control – kontrola impulsów; ET = emotional tone – ton emocjonalny; BI = body image – obraz ciała; SR = social relationships – stosunki społeczne; SX = sexual attitudes – postawy seksualne; FR = family relationships – relacje rodzinne; M = mastery of external world – kontrola świata zewnętrznego; VE = vocational and educational goals – wykształcenie i zawód; EH = emotional health – zdrowie emocjonalne; SA = superior adjustment – przystosowanie (wyższe)

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ (dwustronny)

Tabela 2. **Wskaźniki dopasowania w konfirmacyjnej analizie czynnikowej poszczególnych wymiarów skali OSIQ**

	Chi ²	df	p<	Chi ² /df	RMSEA	SRMR	CFI	AIC
Kryterium 1987				< 2,50*	< 0,06	< 0,05	> 0,95	
Kryterium 2001				< 3,38*	< 0,06	< 0,05	> 0,95	
Model 1								
1987	484,91	35	0,0001	13,85	0,151	0,100	0,728	0,878
2001	617,45	35	0,0001	17,64	0,140	0,070	0,879	0,693
Model 2								
1987	415,30	31	0,0001	13,40	0,141	0,090	0,819	0,775
2001	542,11	31	0,0001	17,49	0,136	0,063	0,894	0,622

dalszy ciąg tabeli 2 na następnej stronie

Model 3								
1987	271,33	28	0,0001	9,69	0,119	0,076	0,885	0,544
2001	299,92	28	0,0001	10,71	0,101	0,047	0,944	0,373
Model 4								
1987	216,11	27	0,0001	8,00	0,107	0,063	0,911	0,455
2001	192,21	27	0,0001	7,11	0,081	0,036	0,966	0,262

OSIQ = Kwestionariusz Obrazu Siebie Offera (Offer Self-Image Questionnaire); RMSEA = pierwiastek średniokwadratowego błędu aproksymacji; SRMR = standaryzowany pierwiastek ze średniego kwadratu reszt; CFI = wskaźnik porównawczy dopasowania; AIC = kryterium informacyjne Akaike.

* $\chi^2/df < 1 + N/400$, dla kohorty 1987 ($N_1 = 630$): $\chi^2/df < 2,50$ oraz dla kohorty 2001 ($N_2 = 1122$): $\chi^2/df < 3,38$.

Dopasowanie do danych empirycznych pozostałych trzech modeli 1, 2 i 3 jest również lepsze w próbie 2001 niż w próbie 1987. W obu próbach model 4 jest lepiej dopasowany do danych niż modele 1, 2 i 3 (tabela 2). Dane zawarte w tabeli pokazują identyczne w obu próbach uporządkowanie modeli 1–4 pod względem dopasowania: model 1 < model 2 < model 3 < model 4.

Trzeba jednocześnie stwierdzić, że w zakresie CFI i SRMR zadowalający poziom dopasowania do danych empirycznych wykazuje jedynie model 4 i to tylko w próbie z 2001 roku przy niedostatecznym jego dopasowaniu w zakresie wskaźnika χ^2/df oraz słabym ($< 0,1$) dopasowaniu w zakresie RMSEA.

Uzyskane wyniki w konfirmacyjnych analizach czynnikowych (CFA) przemawiają raczej za podobieństwem struktur czynnikowych OSIQ w obu porównywanych generacjach, pomimo stwierdzonych między nimi różnic w dopasowaniu modeli.

Obraz siebie adolescentów w latach 1987 i 2001 – porównanie średnich w skalach OSIQ

W tabeli 3 zestawiono wyniki dwuczynnikowych MANOVA i ANOVA dotyczące różnic między grupami adolescentów z 1987 i 2001 roku i pomiędzy płciami w średnich wartościach wyników surowych skal OSIQ. Ich poziom w poszczególnych skalach w obu kohortach w zależności od płci obrazują rysunki 1 i 2.

Tabela 3. Skala OSIQ – MANOVA oraz ANOVA: efekty główne oraz interakcja pomiędzy kohortą urodzeniową a płcią badanych

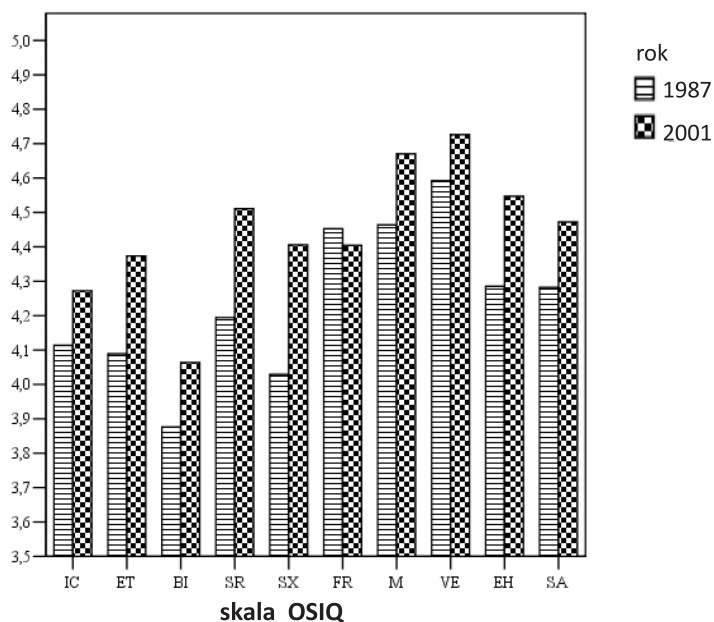
Efekt	Kohorta		Płeć		Kohorta x Płeć	
MANOVA	λ Wilksa = 0,91 $F(10, 722) = 16,99$; $p < 0,0005$		λ Wilksa = 0,75 $F(10, 722) = 58,92$; $p < 0,0005$		λ Wilksa = 0,99 $F(10, 1722) = 1,28$; $p < 0,235$	
ANOVA	$F(1,1731)$	p	$F(1,1731)$	p	$F(1,1731)$	p
Wymiary skali obrazu siebie						
Kontrola impulsów	21,302	0,000	177,407	0,000	0,727	0,394
Ton emocjonalny	45,279	0,000	84,500	0,000	0,934	0,334

dalszy ciąg tabeli 3 na następnej stronie

Obraz ciała	26,805	0,000	87,018	0,000	0,267	0,606
Stosunki społeczne	59,394	0,000	1,403	0,236	0,003	0,956
Postawy seksualne	110,420	0,000	153,606	0,000	2,573	0,109
Relacje rodzinne	0,688	0,407	8,057	0,005	3,478	0,062
Kontrola świata zewnętrznego	35,300	0,000	11,061	0,001	0,774	0,379
Wykształcenie i zawód	11,528	0,001	17,817	0,000	0,638	0,424
Zdrowie emocjonalne	61,040	0,000	75,326	0,000	0,027	0,869
Przystosowanie (wyższe)	39,049	0,000	11,166	0,001	0,704	0,402

OSIQ = Kwestionariusz Offera Obrazu Siebie

Analiza porównawcza obrazów siebie adolescentów w latach 1987 i 2001 wykazuje zmiany w kierunku bardziej pozytywnego spostrzegania własnej osoby w roku 2001 (istotny efekt główny kohorty w MANOVA). Wniosek ten odnosi się do wszystkich wymiarów obrazu siebie w kwestionariuszu Offera, z wyjątkiem relacji rodzinnych (efekt kohorty w ANOVA nieistotny).

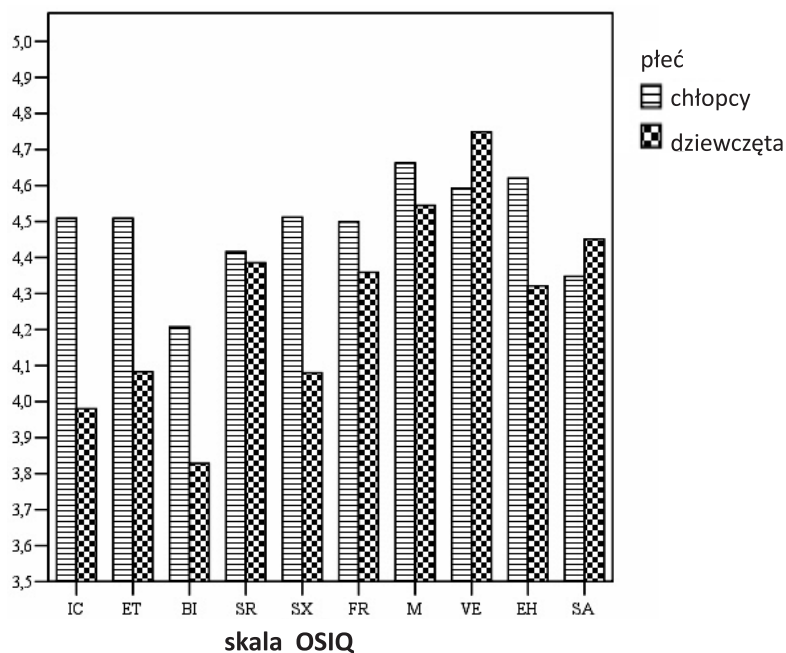

Rys. 1. Średnie wartości dla poszczególnych wymiarów skali OSIQ w latach 1987 i 2001 (odwrócone wyniki surowe, zakres odpowiedzi: 1–6; najwyższe wyniki wskazują na pozytywny obraz siebie)

IC = impulse control (kontrola impulsów); ET = emotional tone (ton emocjonalny); BI = body image (obraz ciała); SR = social relationships (stosunki społeczne); SX = sexual attitudes (postawy seksualne); FR = family relationships (relacje rodzinne); M = mastery of external world (kontrola świata zewnętrznego); VE = vocational and educational goals (wykształcenie i zawód); EH = emotional health (zdrowie emocjonalne); SA = superior adjustment (przystosowanie (wyższe))

Rysunek 2 ilustruje różnice w obrazie siebie między płciami.

Dziewczęta opisywały siebie bardziej pozytywnie niż chłopcy w zakresie celów edukacyjnych i zawodowych oraz przystosowania wyższego, czyli siły ego, chłopcy zaś w zakresie pozostałych wymiarów, z wyjątkiem relacji społecznych (nieistotny efekt płci w ANOVA).

Rys. 2. Średnie wartości dla poszczególnych wymiarów skali OSIQ dla chłopców i dziewcząt (odwrócone wyniki surowe, zakres odpowiedzi: 1–6; najwyższe wyniki wskazują na pozytywny obraz siebie)

IC = impulse control (kontrola impulsów); ET = emotional tone (ton emocjonalny); BI = body image (obraz ciała); SR = social relationships (stosunki społeczne); SX = sexual attitudes (postawy seksualne); FR = family relationships (relacje rodzinne); M = mastery of external world (kontrola świata zewnętrznego); VE = vocational and educational goals (wykształcenie i zawód); EH = emotional health (zdrowie emocjonalne); SA = superior adjustment (przystosowanie (wyższe)

Zarówno w MANOVA jak i w ANOVA brak jest istotnych efektów interakcyjnych kohorta x płeć.

Dyskusja i wnioski

Na podstawie uzyskanych wyników badań populacyjnych dotyczących obrazu siebie młodzieży można stwierdzić, że w ciągu blisko 15 lat u 17-letnich uczniów nastąpiła jego poprawa. Tym samym potwierdziła się hipoteza, że obraz siebie młodzieży w kolejnych kohortach urodzeniowych uległ zmianom. Do podobnego wniosku doszli Offer i wsp. w cytowanych wcześniej badaniach [1].

W opisywanym okresie w Polsce nastąpiła istotna zmiana czynników ekonomiczno-demograficznych: zwiększył się dochód narodowy i dochód na głowę mieszkańca, zaszły zmiany w systemie szkolnictwa, zwiększył się procent młodzieży między 14 a 18 rokiem życia w ogólnej populacji. Tak więc potwierdziło się spostrzeżenie Offera i wsp. [1], że w sytuacji zwiększania się dochodu narodowego oraz dochodu na głowę mieszkańca obraz siebie ulega poprawie, jak również zmieniają się postawy wobec kwestii seksualnych z tradycyjnych na bardziej liberalne. Można zaryzykować stwierdzenie, że w latach 90. w okresie transformacji ustrojowej w Polsce warunki społeczne, niosące zwiększone zagrożenie, ale zarazem zwiększone wyzwania i możliwości, miały pozytywny wpływ na tworzące się przekonania dotyczące własnej osoby.

Poza zmianami rysują się też pewne stałe tendencje w obrazie siebie młodzieży. Jedną z nich jest utrzymywanie się bardziej pozytywnego obrazu siebie u chłopców niż u dziewcząt. Chłopcy mają wyższe wyniki w większości skal opisujących różne aspekty obrazu siebie. Wyjątek stanowią cele edukacyjne, zawodowe i przystosowanie wyższe – lepsze wyniki u dziewcząt. W badaniach Offera i wsp. [5] okazało się, że oceny relacji z rodzicami przez lata utrzymywały się na podobnym poziomie zarówno u chłopców jak i dziewcząt. Taką samą prawidłowość stwierdzono w badaniach polskich.

Badania nasze potwierdzają również międzygeneracyjną i międzykulturową stabilność 5-czynnikowej struktury obrazu siebie.

Генерационные изменения собственной картины среди польских подростков (когорты 1987–2001)

Содержание

Задание. Представление подростками собственной картины в течение 15 лет (1987–2001). Анализ относился так факторной структуры, как и средних арифметических показателей в отдельных шкалах, представляющих собственную картину исследованных.

Метод. В исследовании приняло участие 1752 учеников краковских средних школ, в возрасте 16–17 лет, а результаты учтены в актуальных подсчетах. Собственная картина исследованного биле оценена с помощью Глоссария собственной картины в международной версии. Статистические подсчеты проведены при помощи анализа МАНОВА и ЦФА.

Результаты. Между 1987 и 2001 годами среди 17-летних учеников наступило улучшение в оценке собственной картины, более заметной в 2001 году. Мальчики описывают себя лучше в большинстве шкал. Девушки – лучше в шкале образования и высшей приспособленности.

Выводы. Оценка собственной картины изменяется со временем. Это обусловлено макро-социальными изменениями. Исследование подтвердило 5-факторную модель глоссария собственной картины, а также ее межгенеративную и межкультурную стабильность.

Generative Veränderungen des Selbst-Bildes unter polnischen Adoleszenten (Kohorte 1987 versus 2001)

Zusammenfassung

Ziel. Der Vergleich des Selbst-Bildes der Adoleszenten innerhalb von 15 Jahren (1987 versus 2001). Die Analyse betraf sowohl die Faktorenstruktur als auch die mathematischen Durchschnittswerte in den einzelnen Skalen, die die Dimensionen von Self-image (Selbst-Bildes) vertreten.

Methode. An die Studie wurden 1752 Schüler der Krakauer Oberschulen im Alter von 16-17 Jahren eingeschlossen. Die Ergebnisse der Schüler wurden in den aktuellen Berechnungen

berücksichtigt. Das Selbst-Bild wurde mit dem Fragebogen zur Erfassung des Selbst-Bildes (OSIQ) in der internationalen Version gemessen. Als die statistischen Methoden wurden die Analysen MANOVA, ANOVA und CFA angewandt.

Ergebnisse. Zwischen den Jahren 1987 und 2001 erfolgte unter den 17-jährigen Schülern eine Verbesserung des Selbst-Bildes zugunsten des Bildes aus dem Jahre 2001. Die Jungen beschreiben sich selbst besser in den meisten Skalen. Die Mädchen beschreiben sich selbst besser in der Skala zur Erfassung der Ausbildung und des Berufes und der höheren Anpassung.

Schlussfolgerungen. Das Selbst-Bild verändert sich mit der Zeit. Es ist mit den makrosozialen Veränderungen bedingt. Die Studie bestätigte das 5-Items-Modell des Fragebogens zur Erfassung des Selbst-Bildes und seine inter-generationale und inter-kulturelle Stabilität.

Les changements de l'image de soi des adolescents polonais (les cohortes 1987 versus 2001)

Résumé

Objectif. Comparer l'image de soi des adolescents polonais pendant 15 ans (les cohortes 1987 versus 2001). On analyse de structure et ses valeurs moyennes des échelles particulières de l'image de soi.

Méthode. On examine 1752 élèves des écoles secondaires de Cracovie, âgés de 16-17 ans. Leur image de soi est analysée avec le questionnaire OSIQ (the Offer Self-Image Questionnaire). On use aussi les méthodes statistiques MANOVA, ANOVA, CFA.

Résultats. Entre les années 1987 et 2001 l'image de soi des élèves devient meilleure. Les garçons se décrivent comme meilleurs dans la plupart des échelles. Les filles – seulement dans les échelles « éducation », « métier » et « adaptation ».

Conclusions. L'image de soi change avec le temps. Cela résulte des changements macro sociaux. Cette analyse confirme le modèle du questionnaire de l'image de soi qui se compose de 5 facteurs ainsi que sa stabilité interculturelle et inter-générationnelle.

Piśmiennictwo

1. Offer D, Ostrov E, Howard KI, Atkinson R. *The teenage world: adolescents' self-image in ten countries*. New York: Plenum Publishing Corporation; 1988.
2. Badura-Madej W, Bomba J, Hagman H, Klenberg L, Ulasinska R. *Self-image of adolescents and adolescent depression. Comparative study of Finnish and Polish adolescents. Contemporary childhood and adolescence*. Kraków: Akademia Medyczna 1988.
3. Erkolanti R, Janssen J, Offer D, Steinhausen HC. *Comparison of the self-image of teenagers in Finland, The United States and Germany*. J. Adolesc. Health 1992; 13: 392–395.
4. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *The mental health professional's concept of normal adolescent*. Arch. Gen. Psychiatry 1981; 38, 2: 149–152.
5. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *The adolescent: A psychological self-portrait*. New York: Basic Books; 1981.
6. Bacchini D, Magliulo F. *Self-image and perceived self-efficacy during adolescence*. J. Youth Adolesc. 2003; 32: 337–350.
7. Lindfors K, Elovaino M, Sinkkonen J, Aalberg V, Vuorinen R. *Construct validity of the Offer Self-Image Questionnaire and its relationship with self-esteem, depression, and ego development*. J. Youth Adolesc. 2005; 34: 389–400.
8. Offer D, Ostrov E, Howard KI, Dolan S. *A manual for the Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents*. Chicago: Michael Reese Hospital and Medical Center; 1989.
9. Korhonen V, Laukkanen E, Peiponen S, Lehtonen J, Viinamäki H. *Effect of major depression on the self-image of adolescent boys and girls*. J. Youth Adolesc. 2001; 30: 697–706.

10. Laukkanen ER, Shemeikka SL, Viinamäki HT, Polkki PL, Lehtonen JO. *Heavy drinking is associated with more severe psychosocial dysfunction among girls than boys in Finland*. J. Adolesc. Health 2001; 28: 270–277.
11. Laukkanen E, Halonen P, Aivio A, Viinamäki H, Lehtonen J. *Construct validity of the Offer Self-Image Questionnaire in Finish 13-year-old adolescence: Defference in the self-images of boys and girls*. Nord. J. Psychiatr. 2000; 54: 431–435.
12. Patton W, Noller P. *The Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents: Psychometric properties and factor structure*. J. Youth Adolesc. 1994; 23: 19–41.
13. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *A manual for the Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents*. Chicago: Michael Reese Hospital and Medical Center; 1982.
14. Badura-Madej W. *Raport z resortowego programu naukowo-badawczego: Ocena zależności między obrazem siebie a zaburzeniami psychicznymi u młodzieży i opracowanie technik poprawy diagnostyki zaburzeń psychicznych. 1986–1990*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii; 1990.

Adres: Renata Modrzejewska
Klinika Psychiatrii Dzieci i Młodzieży
31-501 Kraków, ul. Kopernika 21a

Otrzymano: 26.05.2010
Zrecenzowano: 21.06.2010
Otrzymano po poprawie: 7.09.2010
Przyjęto do druku: 10.09.2010

PSYCHOTERAPIA

NR 3 (154) 2010

Index Copernicus 3,96
Liczba punktów MNiSW — 6

SPIS TREŚCI

Jacek Bomba

Superwizja psychoterapii z perspektywy psychodynamicznej

Barbara Józefik

Superwizja — perspektywa systemowa

Jerzy W. Aleksandrowicz

Superwizja w kształceniu psychiatrów

Kazimierz Bierzyński, Jacek Bomba

Program szkolenia superwizorów połączonego z oceną ich kompetencji

Jacek Bomba

Badania nad efektywnością psychoterapii w leczeniu zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży

Przemysław Marcinek, Andrzej Peda

Leczenie sprawców przestępstw seksualnych — kompleksowy program terapii

Hugh Fox

Dobry obywatel: zastosowanie terapii narracyjnej w kontekście traumy

Komunikaty

Kodeks etyczny psychoterapeuty

KRAKÓW – JESIEŃ 2010